

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

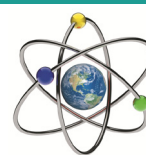
№7
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 418 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor

G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)

Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti

Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H. O'. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari	16
Doniyorov Salim Musurmonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish.....	23
Nazarov Odil Omanqulovich	
"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni	27
Abirova Umida Nazarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati	30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li	
Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari	34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati	38
Salimova Dilmira Farxodovna	
Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar	41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich	
Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati.....	44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich	
Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar	48
E. Po'latova	
Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati ...	51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna	
O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin?	
Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar.....	55
G'ayniddinov Shayxislom Tolibjon o'g'li	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi	60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons	63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi	
Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish	67
Nomozova Dilobar Suyun qizi	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar	72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories	75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li	
Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature	80
Ruzieva Maftuna	
Onlayn va gibril ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari.....	85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna	
Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida)	88
Sharipova Hakima Shavkatovna	
Metacognition and Self-Regulated Learning	92
Turayeva Nazira Ibragimovna	
Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода	95
Меденцева Наталья Петровна	
Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari	100
Jonibekov Jasur Jonibekovich	

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi.....	105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi	
Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi.....	108
Bakayev Najmiddin	
Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida.....	112
Egamova Madina Qobil qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari.....	116
Egamova Shukriya Amanovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari	119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi	
Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullarga o'tish	124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich	
Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	131
Ikromova Munisa Sheraliyevna	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari	134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna	
Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar	138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	141
Jumayeva Sarvinov Ilhombekovna	
Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi	145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna	
Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlarini	148
Mamadiyev Jamol	
Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari.....	152
Sharipova Firuza Mehriddinovna	
Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli	155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida.....	159
Xallovkova Maksudaxon Ergashevna	
Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari.....	162
Xatamova Ferangiz Ibodulloyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari.....	170
Yodgorova Gulrux Farhodovna	
Совершенство методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования.....	174
Юлдашев Эргаш Сабинович	
O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida	180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna	
Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar	185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi	
The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes	189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli	

O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari	192
Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna	
Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi.....	196
Arslanova Umidaxon Komiljon qizi	
Baxtli pedagoglar sirlari yoki kasbdagi subyektiv farovonlik	201
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
Ayollarning siyosiy faolligini oshirishda gender kvotalarining o'rni	204
Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi	
The Content of Developing Students' Communicative Culture Through a Bilingual Approach	207
Abdukhaliyeva Feruzakhon Ulugbek kizi	
Maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati.....	210
Abdullayeva Ugiloy Djurayevna	
Chet tili intellektual va kasbiy rivojlanish kaliti	214
Aripova Sayida Abdullaxatovna	
Raqamli etiket: zamonaviy ta'limda yangi madaniyat talabi	217
Rasuljon Atamuratov	
Raqamli xiyonat: zamonaviy munosabatlar va sodiqlik inqirozi.....	221
Azizova Shodiya Utkur qizi	
Badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlari	224
Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna	
O'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturiy platformani pedagogik loyihalash.....	228
Obloqulov Sulaymon Maxmayusuf o'g'li	
Kurashchilar orasida jarohatlarning oldini olish: reabilitatsiya va profilaktik uslublar	232
Ochilova Sarvinoz Salim qizi	
Xalq og'zaki ijodi vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlari	236
Oxunova Nozimaxon Mirzag'ulom qizi	
Loyiha asosidagi o'qitish orqali yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish usullari.....	239
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'yinlar vositasida o'rgatishga qaratilgan mashq va topshiriqlarning samaradorligi.....	242
Toshniyozova Dildora, Meliyeva Nargizaxon	
Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli	245
Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi	
Shaxs rivojlanishida pedagogika va psixologiyaning o'rni	248
Umirova Guldon Jamoliddin qizi	
Toshkent shahri havosi ifloslanishining sabablari va oldini olish choralari	251
Ungalov Akmal Navruzovich	
Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi	254
Xabirova Zulfiya Anvarbekovna	
Talabalar ijtimoiy faollik indeksini rivojlantirishda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati	257
Xamrakulov Jasurbek Muxammadjon o'g'li	
Hozirgi davr pedagogikasida sharqona ta'limning ahamiyati.....	260
Yuldasheva Mastura Islamovna	
Пословицы и поговорки как отражение картины мира	263
Алламбергенова Шахноза Садатдиновна	
Raqamlashtirish sharoitida talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantirishda mustaqil ta'limning o'rni	268
Abdumannopov Muhammadsahib Muhammadyusuf o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy-kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlar.....	272
Khadicha Mukhamadiyeva Karomatovna	

Zamonaviy didaktik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish.....	277
Mo'minova Gulhayo Turg'unboy qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tyutorlik faoliyatiga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari	280
O'rinova Nilufar Muhammadovna	
Aholi o'rtasida yoshlarning pedagogik intervensiyalar orqali ilmiy faolligini oshirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish metodikasi.....	286
Raximov Xasanboy Kamoliddin o'g'li	
Buyuk ipak yo'li – yangi geosiyosiy va iqtisodiy aloqalarning tarixiy asosi sifatida	290
Tugalova Madina Erkin qizi	
Ilk maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiya.....	293
Umarova Muyassarxon A'zamjonovna	
Rus tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari	297
Xanova Dilrabo	
Didactic Possibilities of Teaching English in Primary Schools Based on 3D Interactive Technologies	303
Kholiqova Lutfiya Umurzoqovna	
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonlarini loyihalashtirish modeli	306
Ametova Guljamila Elbrusovna	
Talabalarda informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishning amaliy asoslarini takomillashtirish	310
Baydjanov Bekzod Xaitboyevich	
Aksiologik yondashuv asosida o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning til o'rganish jarayonidagi ahamiyati.....	314
Choriyeva Feruza Amrullayevna	
Ibrayim Yusupovning "Saksovu" she'rini o'qitish metodikasi	317
Darmonov Allayar Abdilxaq uli	
Innovatsion ta'lim sharoitida talabalarning madaniyatlararo kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi....	320
Ergasheva Anbar Shaymardan qizi	
Oiladagi zo'ravonlik: sabablari, oqibatlari va psixologik yondashuvlar	324
Jo'rayeva Kaniza Akbarali qizi	
Darsda talabalar nutqiy qobiliyatini shakllantirish masalalari.....	329
Kamoliddinova Maftuna Xusniddin qizi	
Nodavlat ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida kreativlikni shakllantirishni boshqarish	334
Nasriddinov Xasan Baxtiyor o'g'li	
Nutq nuqsoniga ega bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik aspektlar va pedagogik yondashuvlar ...	339
Normatova Maftuna Kengash qizi, Kamolova Gulshoda Jobir qizi	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasining psixologik va pedagogik manbalardagi talqini	346
Saotmuratova Zebo Yuldash qizi	
OTM talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlari.....	350
Tokumbetova Mexribonu Shavkat qizi	
Ma'naviy yetuklik sari: jadid adabiyotining o'rni.....	356
Abdullayev Ro'zimuxammad Akramjon o'g'li	
Nemis tilida derivatsion leksik birliklarning o'qitishning lingvodidaktik asoslari	361
Abduraxmanov Sirojiddin Muminkulovich	
Bo'lajak o'qituvchilarda baholash madaniyatini shakllantirish: adolatli, obyektiv va motivatsiyalovchi baholashga tayyorlash	365
Boymirzayev Farxodjon Raxmatjon o'g'li	
Maktab ta'limida ko'paytirishning qulay usullari.....	371
Ergasheva Shahlo Shoabdullo qizi	
Sensor integratsiya buzilishlari bolaning nutq, harakat va hissiy rivojlanishiga ta'siri	375
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Inson jamiyatdagi ish faoliyatida va psixologiyasida sportning o'rni.....	378
Isoqov Nuriddin Halim o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirish	382
Jo'rayeva Nargiza Jamolidinovna	
Обучение дошкольников иностранному языку в различных видах неречевой деятельности	386
Марасулова Доно Нигматуллаевна	

Til o'rgatishda matnning didaktik va kommunikativ ahamiyati	389
Ungarbayeva Ayman Davletbayevna	
Munavvarqori Abdurashidxonov – jadidchilik harakatining ma'rifatparvar yo'lboshchisi	393
Xasanboyeva Ruxshona Nurmatjon qizi	
Dars jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini shakllantirish	396
Yulchiyeva Shoxsanam	
Особенности использования современных педагогических технологий в преподавании естественных наук в общеобразовательной школе	399
Мажидова Мадина Фархадовна, Мажидов Шерзод Фархадович	
Повышение информационной грамотности и формирование информационной культуры студентов в среде дистанционного обучения.....	403
Р. К. Аюезова	
Воздействие медиа в контексте социального формирования личности.....	407
Хайдарова Гулинур Нурбек кизи	
Теоретические основы развития интеллектуальных способностей студентов	411
Чинкулова Гулмехра Бахроновна	

MAKTAB TA'LIMIDA KO'PAYTIRISHNING QULAY USULLARI

Ergasheva Shahlo Shoabdullo qizi

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0706-7539>

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab ta'limida an'anaviy ustun shaklidagi ko'paytirish usulidan tashqari, o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiruvchi va amaliyotda qo'llash uchun qulay bo'lgan muqobil ko'paytirish usullari yoritilgan. Jumladan, mental arifmetika, distributivlik asosidagi ko'paytirish, kvadrat sonlar va blokli metodlar kabi zamonaviy yondashuvlar tahlil qilingan. Maqola o'quvchilarning matematik bilim va ko'nikmalarini oshirishga, ularga qulay va tushunarli metodlarni tanlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: ko'paytirish usullari, arifmetika, kvadrat sonlar, blokli metod, maktab matematikasi, an'anaviy va muqobil usullar, mantiqiy fikrlash, amaliy matematika, qulay hisoblash usullari.

Abstract: This article explores alternative multiplication methods that can be applied in school education instead of the traditional column-based approach. The presented techniques aim to enhance students' logical thinking and make the practical application of mathematics easier. Specifically, the article discusses mental arithmetic, the distributive property, multiplication using square numbers, and the block method. It helps improve students' mathematical skills and offers convenient and understandable multiplication strategies.

Key words: multiplication methods, arithmetic, square numbers, block method, school mathematics, alternative strategies, logical thinking, applied math, efficient calculation techniques.

Аннотация: В данной статье рассмотрены альтернативные методы умножения, которые могут быть использованы в школьном обучении вместо традиционного столбикового способа. Представлены подходы, развивающие логическое мышление учащихся и облегчающие практическое применение математических знаний. В частности, анализируются методы ментальной арифметики, распределительного свойства, умножения с использованием квадратов чисел и блочного метода. Статья способствует развитию математических навыков школьников и предлагает удобные, понятные способы умножения.

Ключевые слова: методы умножения, арифметика, квадратные числа, блочный метод, школьная математика, альтернативные подходы, логическое мышление, прикладная математика, удобные способы вычислений.

KIRISH

Hozirgi kunda maktab matematika ta'limida ko'paytirish amallarini o'rgatishda asosan an'anaviy – ustun shaklidagi usuldan foydalaniladi. Ushbu yondashuv, har qancha oddiy va o'zlashtirilgan deb hisoblansa-da, barcha o'quvchilar uchun birdek qulay emas. Ko'paytirishning murakkab sonlar bilan ishlashni talab qiluvchi holatlarida bu usul o'quvchilarda charchoq, xatoliklar va tushunmovchiliklarga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, ushbu maqolada o'quvchilarga matematik amallarni qulayroq, tushunarliroq va mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi ko'paytirish usullarini taqdim etish maqsad qilindi. Maktab yoshidagi o'quvchilar uchun ko'paytirishning an'anaviy usulidan tashqari, alternativ va qulay usullarini aniqlash hamda ularni ta'lim jarayoniga samarali joriy etish imkoniyatlari mavjud. Bu esa o'quvchilarning matematika faniga bo'lgan qiziqishlarini oshiradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ko'paytirish amallarini o'rganish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar, asosan, an'anaviy uslub – ustun shaklidagi ko'paytirish usuliga asoslangan. Mazkur usul yuz yillardan buyon maktab darsliklarida saqlanib qolgan bo'lib, o'quvchilarga sonlar ustida amaliy ish olib borish imkonini bersa-da, ba'zi hollarda o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini cheklab qo'yadi.

Pedagog olimlar A.A. Pchelintsev, N.Ya. Vilenkin, Sh.A. Alimov va boshqalarning ishlarida arifmetik amallarning o'rgatilishi bo'yicha umumiy yondashuvlar keltirilgan. Biroq, ularning ko'pchiligida ko'paytirishning muqobil, qulay va tezkor metodlariga yetarlicha e'tibor qaratilmagan.

So'nggi yillarda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llab, mantiqiy fikrlashga asoslangan metodlarni ishlab chiqishga qaratilgan tadqiqotlar soni oshmoqda. Xususan, mental arifmetika, distributivlik asosidagi ko'paytirish, kvadrat sonlar yondashuvi, blokli metod kabi usullar xorijiy manbalarda kengroq yoritilgan bo'lsa-da, ularning mahalliy ta'lim tizimiga tatbiqi yetarli darajada o'rganilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada umumiy o'rta ta'lim muassasalarida matematika kursini o'quvchilarga ko'paytirish amalining turli xil qulay usullaridan foydalanib o'qitish metodikasi tizimi muhokama qilinadi. Uning asosiy tarkibiy omillari va qismlari tavsiflanadi. O'zbekistondagi umumiy o'rta ta'lim muassasalarida matematika fanini o'qitish metodikasi tahlil qilindi. Turli xil yondashuvlar o'rganildi.

TAHLI VA NATIJALAR

Matematika fanida sonlarni ko'paytirish – asosiy arifmetik amallardan biri bo'lib, kundalik hayotda, ilmiy hisob-kitoblarda va texnologik jarayonlarda keng qo'llaniladi. Bu amal oddiy ko'paytirish jadvalidan tortib, murakkab algoritmlargacha bo'lgan turli usullar orqali bajarilishi mumkin. Har bir usul ma'lum vaziyatda o'zining qulayligi, tezligi yoki soddaligi bilan ajralib turadi. Ushbu maqolada sonlarni ko'paytirishning an'anaviy va zamonaviy usullari, ularning afzalliklari hamda real hayotdagi qo'llanilish sohalari haqida batafsil ma'lumot beriladi.

Ko'paytirish amalini odatdagidan ko'ra qulayroq o'rganish uchun quyida berilgan usullarni diqqat bilan o'rganish maqsadga muvofiq bo'ladi.

1. Ikki xonali sonlarda o'nlar xonasi bir xil bo'lgan, birlar xonalari yig'indisi 10 ga teng bo'lgan hollarda bu usuldan foydalansa bo'ladi.

Misol uchun: $52 \cdot 58 = ?$

Bu ko'rinishda misollarni ishlashda:

- 1) Birinchi sonning o'nlar xonasidagi raqamni o'zidan keyin keluvchi raqamga ko'paytiriladi: $5 \cdot 6 = 30$
- 2) Birinchi sondagi birlar xonasidagi raqamni 2-sondagi birlar xonasidagi raqamga ko'paytiriladi: $2 \cdot 8 = 16$
- 3) Ikkala qiymat yonma - yon yoziladi.

Javob: $52 \cdot 58 = 3016$

$$52 \times 58 = 3016$$

Bu turda ishlanishi mumkin bo'lgan misollar:

$12 \cdot 18 = ?$; $23 \cdot 27 = ?$; $34 \cdot 36 = ?$; $41 \cdot 49 = ?$; $54 \cdot 56 = ?$; $67 \cdot 63 = ?$; $84 \cdot 86 = ?$ va boshqalar

2. Ikki xonali sonlarda o'nlar xonalari yig'indisi 10 ga teng bo'lgan, birlar xonasi bir xil bo'lgan hollarda quyidagi usulda hisoblash usuli ham mavjud.

Misol uchun: $27 \cdot 28 = ?$

Bu ko'rinishda misollarni ishlashda:

- 1) 1-sonning o'nlar xonasidagi raqamni 2-sonning o'nlar xonasidagi raqamga ko'paytirib, so'ngra 1-sonning birlar xonasidagi raqamga qo'shiladi: $2 \cdot 8 + 7 = 23$
- 2) Har ikkala sondagi birlar xonasi ko'paytiriladi: $7 \cdot 7 = 49$
- 3) Ikkala qiymat yonma - yon yoziladi.

Javob: $27 \cdot 28 = 2349$

$$27 \times 28 = 2349$$

$$48 \times 68 = 3264$$

Bu turda ishlanishi mumkin bo'lgan misollar:

$11 \cdot 91 = ?$; $12 \cdot 92 = ?$; $23 \cdot 83 = ?$; $24 \cdot 84 = ?$; $31 \cdot 71 = ?$ va boshqalar.

3. Bu turga kiruvchi ikki xonali sonlar ko'pincha yuzga yaqin sonlarda quyidagi qonuniyat bilan ishlansa maqsadga muvofiq bo'ladi:

Misol uchun: $89 \cdot 97 = ?$

Bu ko'rinishda misollarni ishlashda:

- 1) Har ikkala son ham 100 dan qancha kichik ekanligi topiladi: $89 = 100 - 11$ $97 = 100 - 3$
- 2) Ikkinchi son (97) dan birinchi ayiriluvchi (11) ayriladi: $97 - 11 = 86$
- 3) Topilgan ayiriluvchilar 11 va 3 o'zaro ko'paytiriladi: $11 \cdot 3 = 33$

Javob: $89 \cdot 97 = 8633$

$$89 \times 97 = 8633$$

Bu turda ishlanishi mumkin bo'lgan misollar:

$93 \cdot 98 = ?$; $97 \cdot 94 = ?$; $97 \cdot 95 = ?$ va boshqalar.

4. Bir xil raqamli ikki xonali sonlarni bir xonali songa ko'paytirish quyidagi usulda amalga oshiriladi:

Misol uchun: $77 \cdot 5 = ?$; $88 \cdot 3 = ?$; $66 \cdot 4 = ?$

Bu ko'rinishda misollarni ishlashda:

Ikki xonali sonning birlar xonasi bir xonali songa ko'paytiriladi: $7 \cdot 5 = 35$; $8 \cdot 3 = 24$; $6 \cdot 4 = 24$

Va ularning xona birliklari qo'shiladi: $3 + 5 = 8$; $2 + 4 = 6$; $2 + 4 = 6$

5. Ikki xonali sonlarda o'nlar xonasi ixtiyoriy bo'lgan, birlar xonasi doim 1 ga teng bo'lgan hollarda bu usuldan foydalansa bo'ladi.

Misol uchun: $41 \cdot 21 = ?$

Bu ko'rinishda misollarni ishlashda:

Ikki xonali sonning o'nlar xonasi ko'paytiriladi: $4 \cdot 2 = 8$

Ikki xonali sonning o'nlar xonasi qo'shiladi: $4 + 2 = 6$

Ikki xonali sonning birlar xonasi o'zaro ko'paytiriladi: $1 \cdot 1 = 1$

Uchala qiymat yonma - yon yoziladi.

Javob: $41 \cdot 21 = 861$

Bu turda ishlanishi mumkin bo'lgan misollar:

$51 \cdot 31 = ?$; $71 \cdot 21 = ?$; $61 \cdot 41 = ?$; $41 \cdot 81 = ?$; $71 \cdot 51 = ?$; $61 \cdot 91 = ?$; $81 \cdot 21 = ?$ va boshqalar.

6. Har qanday ikki xonali sonlarni ko'paytirishda quyidagi usuldan foydalanilsa ham bo'ladi:

Misol uchun: $45 \cdot 28 = ?$

Bu ko'rinishda misollarni ishlashda:

- 1) Har ikkala ikki xonali sonni xona birliklari yig'indisi ko'rinishida yozib olinadi: $45 = 40 + 5$; $18 = 10 + 8$
- 2) Har bir qo'shiluvchilar o'zaro ko'paytiriladi: $40 \cdot 10 = 400$; $40 \cdot 8 = 320$; $5 \cdot 10 = 50$; $5 \cdot 8 = 40$

- 3) Topilgan ko'paytmalarning yig'indisi topiladi: $400 + 320 + 50 + 40 = 810$
Bu turda ishlanishi mumkin bo'lgan misollar:
 $25 \cdot 38 = ?$; $71 \cdot 75 = ?$; $49 \cdot 41 = ?$; $58 \cdot 81 = ?$; $71 \cdot 79 = ?$; $47 \cdot 56 = ?$; $34 \cdot 39 = ?$ va boshqalar.
7. Ikki xonali sonlarda sonning kvadratini topishning quyidagicha usuli mavjud:
Misol uchun: $97^2 = ?$
Bu ko'rinishda misollarni ishlashda:
- 1) Berilgan son 100 dan qancha kichik ekanligi topiladi: $97 = 100 - 3$
 - 2) Berilgan sondan ayriluvchi ayriladi: $97 - 3 = 94$
 - 3) Ayiriluvchining kvadrati topiladi: $3^2 = 9$
 - 4) Topilgan 2) va 3) qiymatlar yonma-yon birlashtiriladi.
Javob: $97^2 = 9409$
Bu turda ishlanishi mumkin bo'lgan misollar: $84^2 = ?$; $79^2 = ?$ va boshqalar.
8. Ikki xonali sonlarni quyidagi usulda ham ko'paytirish mumkin.
Misol uchun: $57 \cdot 34 = ?$

$$\begin{array}{r} 45 \\ \times 18 \\ \hline 40 \times 10 = 400 \\ 40 \times 8 = 320 \\ 5 \times 10 = 50 \\ 5 \times 8 = 40 \\ \hline 810 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 97^2 = ? \\ 97^2 = 9409 \\ 97 = 100 - 3 \\ 97 - 3 = 94 \quad 3^2 = 09 \\ \boxed{9409} \end{array}$$

Bu ko'rinishda misollarni ishlashda:

- 1) Ikki xonali sonlar ustun shaklida yozilib, o'zaro o'nlar xonasi o'nlar xonasiga, birlar xonasi birlar xonasiga ko'paytiriladi.
- 2) $(5 \cdot 3 = 15; 7 \cdot 4 = 28)$ va ular yonma- yon yoziladi: 1528.
- 3) Keyingi qadamda esa o'nlar xonasidagi raqamlar birlar xonasidagi raqamlarga ko'paytiradi: $5 \cdot 4 = 20$; $3 \cdot 7 = 21$.
- 4) Topilgan qiymatlar o'zaro qo'shiladi: $1528 + 20 + 21 = 1938$.
Javob: $57 \cdot 34 = 1938$.

$$\begin{array}{r} 5 \quad 7 \\ \times \quad \times \\ 3 \quad 4 \\ \hline 1528 \\ 20 \quad 21 \\ \hline 1938 \end{array}$$

Bu turda ishlanishi mumkin bo'lgan misollar: $42 \cdot 35 = ?$; $29 \cdot 38 = ?$; $72 \cdot 34 = ?$ va boshqalar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Maktab ta'limida ko'paytirish amallarini o'rgatishda an'anaviy ustun usuli yetakchilik qiladi, biroq bu usul har doim ham barcha o'quvchilar uchun qulay emas. Tadqiqotda aniqlanishicha, distributivlik qoidasi, mental arifmetika, kvadrat sonlar yondashuvi va blokli metod kabi muqobil usullar o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi va hisoblashni soddalashtiradi. Xulosa shundan iboratki, ko'paytirishning turli yondashuvlarini ta'lim jarayoniga joriy etish orqali o'quvchilarning matematik savodxonligini oshirish hamda boshqa fanlarda qo'llash imkoniyatlari paydo bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jagadguru Swami Bharati Krishna Tirthaji Maharaja, V. S. Agarwala. Vedic Mathematics. 1965.
2. Bill Handley. Speed Mathematics. 2003.
3. K. Raximov, A. Pirnapasov, X. Egamberganov. UZSML & Nabla. Olimpiadalari: universitet talabalari uchun maxsus qo'llanma. 2020.
4. American Mathematical Monthly, Problems and Solutions section.
5. R. K. Gordin. Buni har bir yosh matematik bilishi kerak. 2020.
6. <https://www.imc-math.org.uk>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.